

**Bijzondere leerstoel namens het KSGV
'Levensbeschouwing en geestelijke volksgezondheid,
met bijzondere aandacht voor het domein van de geestelijke verzorging'
aan de faculteit Godgeleerdheid en Godsdienstwetenschap
van de Rijksuniversiteit Groningen**

Jaarverslag oktober 2019 - oktober 2020

prof. dr. T.H. Zock

Context

De bijzondere leerstoel 'Levensbeschouwing en geestelijke volksgezondheid, met bijzondere aandacht voor het domein van de geestelijke verzorging' is ingesteld door het KSGV, Studiecentrum voor levensbeschouwing en geestelijke volksgezondheid, en wordt financieel ondersteund door de VVP, Beweging voor eigentijds geloven. Per 1 november 2005 is de leerstoel in een omvang van 0.2 fte bezet door dr. T.H. Zock. De leerstoel is ondergebracht bij de vakgroep Vergelijkende Religiewetenschap van de Faculteit Godgeleerdheid en Godsdienstwetenschap van de Rijksuniversiteit Groningen. De leerstoelhouder was tot 1 maart 2014 aan deze faculteit tevens werkzaam als hoogleraar godsdienstpsychologie met bijzondere aandacht voor de geestelijke verzorging (zie verder www.rug.nl/staff/t.h.zock/index). Vanaf 1 januari 2015 heeft zij tevens een eigen bedrijf op het gebied van training, supervisie en coaching (zie www.hettyzock.nl/).

Het curatorium van de leerstoel bestond tijdens de verslagperiode uit de leden: prof. dr. M. Popovic (Rijksuniversiteit Groningen), prof. mr. dr. A.R. Mackor (Rijksuniversiteit Groningen) en prof. dr. M.H.F. van Uden (voorzitter curatorium, Universiteit van Tilburg).

De 'Stichting Geestelijke Verzorging en Geestelijke Gezondheid' (SGV&GG) is belast met het verwerven en beheren van geldmiddelen ten behoeve van de leerstoel. Het bestuur van de SGV&GG bestond tijdens de verslagperiode uit de leden dr. N.M. Hijweege-Smeets (voorzitter), W. Jumelet (penningmeester) en G. Eijsbouts (secretaris).

Het KSGV is een studiecentrum dat zich richt op de relatie tussen levensbeschouwing en geestelijke gezondheid. Een belangrijk streven van het KSGV is het bevorderen van een geestelijk gezonde omgang met levensbeschouwing en zingeving. Het KSGV wil deze doelstelling realiseren door studiebijeenkomsten, publicaties, onderzoek, deskundigheidsbevordering, en door het instellen en in standhouden van bijzondere leerstoelen. Het KSGV onderneemt zijn activiteiten vanuit een christelijke inspiratie.

De VVP (Vereniging van Vrijzinnige Protestanten in Nederland) is een beweging voor eigentijds geloven. Vrijzinnigheid is een persoonlijke manier van geloven, die geworteld is in het christendom. Vrijzinnig geloven kenmerkt zich door een vrije en kritische

omgang met de Bijbel en de christelijke traditie; kritisch want zowel Bijbel als tradities zijn gevormd binnen een bepaalde context, en vrij omdat iedere generatie haar eigen vertaling moet maken. Vrijzinnigheid is open naar de cultuur en gericht op menselijkheid.

De VVP neemt haar plaats in binnen de Protestantse Kerk in Nederland, terwijl het gesprek met anderen in alle openheid wordt gezocht.

Algemeen

Ook in deze verslagperiode werd de nodige tijd besteed aan het onderhouden van contacten met het *beroepsveld van de geestelijke verzorging*, in het bijzonder in het kader van de VWS subsidie van het ministerie van VWS, die moet leiden tot structurele financiering van geestelijke verzorging in de thuissituatie.

Op *onderzoeksgebied* werd wederom de meeste tijd besteed aan het door ZonMw gefinancierde praktijkonderzoek ‘Spirituele zorg dichtbij huis’. Daarnaast werd gewerkt aan twee kleinere onderzoeksprojecten, en een aantal artikelen gepubliceerd.

De leerstoelhouder begeleidde diverse *promovendi*.

Voor de VVP en het KSGV werden diverse activiteiten ontplooid.

Onderzoeksprojecten

1. ‘Spirituele zorg dichtbij huis’ (ZonMw project)

Het grootste deel van de onderzoekstijd werd in deze periode besteed aan het op 15 maart 2019 gestarte onderzoek ‘Spirituele zorg dichtbij huis’. De onderzoeksgroep bestaat uit dr. Anja Visser-Nieraeth (RUG), die de dagelijkse leiding van het onderzoek heeft, twee onderzoeksassistenten (0,5). Prof. dr. J. Pieper (adviseur) en de leerstoelhouder (projectleider).

De eerste fase van het onderzoek (deskresearch en 67 interviews met geestelijk verzorgers die in een eerstelijns GV praktijk werken) is afgerond. Op dit moment wordt gewerkt aan het maken van de thick descriptions van de interviews en de analyse daarvan. Dit najaar zal ook enquête onder cliënten van de praktijken verspreid worden, en 3 focusgroepen georganiseerd worden waarin geestelijk verzorgers en de zorgverleners met wie zij samenwerken (huisartsen, wijkverpleegkundigen, sociaal werkers e.d.) met elkaar in gesprek worden gebracht. Daarna zal de data verzameling compleet zijn, en wordt begonnen met de implementatie.

Producten tot nu toe: ‘Overzicht van het veld’ (op basis van het deskresearch) en ‘Financiering van GV in de thuissituatie’ (artikel in *Tijdschrift Geestelijke Verzorging*).

2. Levensbeschouwing van niet-gezonden geestelijk verzorgers

Samen met dr. Brenda Mathijssen (RUG), dr. Wim Smeets (Radboud Medisch Centrum) en Nelleke ten Napel-Roos (geestelijk verzorger Radboud Medisch Centrum) is een onderzoek opgestart naar de rol van levensbeschouwing bij de leden van de SING (de

sector van niet-gezonden geestelijk verzorgers van de VGVZ). Het empirisch deel van het onderzoek bestaat uit een digitale enquête (die momenteel uitstaat) en kwalitatieve interviews. Verder is een artikel over niet-gezonden geestelijke verzorging en de RING-GV gepubliceerd in een Amerikaans tijdschrift. Nelleke ten Napel-Roos bereidt momenteel een promotievoorstel rond deze thematiek voor.

Voor het empirisch gedeelte van het onderzoek is een subsidie van 3460 euro van de Pius stichting (via de RING-GV) verkregen.

3. Nederlandse Katholieke godsdienstpsychologen

Samen met Prof.dr. Hans Alma (VU) en prof.dr. Herman Westerink (RU/Leuven) (begeleidingscommissie) is een biografisch onderzoek opgestart over de achtergrond en invloed van Nederlandse Katholieke godsdienstpsychologen in de 20^e eeuw, op basis van archiefmateriaal. (Waarschijnlijk: Jan van der Lans, Arnold Uleyn, Coen van Ouwerkerk en Willem Berger.) Het onderzoek zal uitgevoerd worden door prof.dr. Ruud ter Meulen, die voor dit project verbonden wordt aan het Titus Brandsma Instituut in Nijmegen.

Looptijd van het project: 2 jaar.

Voor dit project is een subsidie van 5000 euro van het Arnold Uleyn fonds verkregen.

Promotiebegeleiding

Promovendus aan de faculteit

-Anieljah de Kraker, ‘Geestelijke verzorging in het aardbevingsgebied’ (start 1 juli 2019) (samen met dr. J.K. Muthert, RUG, en prof.dr. M.N. Walton, PThU); promotie in 2022.

Buitenpromovendi

-Eva Ouwehand, predikant-geestelijk verzorger: ‘Tussen hemel en hel. Onderzoek naar religieuze en spirituele ervaringen die verband houden met de bipolaire stoornis’ (start: 2014) (samen met dr. J.K. Muthert, RUG, en prof.dr. A. Braam, UvH); de promotie vond plaats op 30 januari 2020. Zie <https://www.ukrant.nl/magazine/ineens-weet-je-het-jij-bent-jezus/>

-Nelleke ten Napel-Roos, geestelijk verzorger: ‘Levensbeschouwing en spiritualiteit van niet-gezonden geestelijk verzorgers’ (promotievoorstel in voorbereiding) (samen met dr. W. Smeets, Radboud MC, en dr. B. Mathijssen, RUG).

Overige betrokkenheid bij promoties

-Lid van de beoordelings- en oppositiecommissie van Luis Cruz-Villalobos: ‘A Practical Theology of Posttraumatic Coping, Hardiness, Resilience, Posttraumatic Growth, and Second Corinthians’; de promotie vond plaats aan de VU Amsterdam, 22 juni 2020.

-Lid van de beoordelings- en oppositiecommissie van Anke Liefbroer: ‘Interfaith Spiritual Care’; de promotie vond plaats aan de VU Amsterdam, 9 september 2020.

-Lid van de beoordelings- en oppositiecommissie van Kholoud A.M. Al-Ajarma: 'Mecca in Morocco: Articulations of the Muslim pilgrimage (Hajj) in Moroccan everyday life'; de promotie vond plaats aan de RUG, 10 september 2020.

Publicaties

Wetenschappelijk

'Na-apen en samenwerken. Een vergelijking tussen positieve psychologie en geestelijke verzorging', in: Walter Krikilion & Jos Pieper (red.), *Positieve psychologie en zingeving. Integratie en toepassingen*, KSGV, Tilburg 2019, pp. 127-148.

(together with Anke Liefbroer and others.) 'Financiering van GV in de thuissituatie. Observaties en vragen vanuit de PLOEG-projecten', *Tijdschrift Geestelijke Verzorging* 2020 (23), nr 98, pp. 56-61.

(together with Eva Ouwehand & Hanneke Muthert), 'Religious or spiritual experiences and bipolar disorder: A case study from the perspective of dialogical self theory', in: *Religions* 2020, 11 (10), 527 (21 pp.); doi.org/10.3390/rel11100527.

'Ain't talkin'. Geestelijke verzorging in Modern Times', in: Kees de Groot, Herman Westerink, Arjan Braam, Hetty Zock, Jos Pieper & Rien van Uden, *Magical mystery tour*, Tilburg: KSGV 2020, pp. 83-105.

'Reinventing spiritual care in a secular context : the chaplain as entrepreneur', in: Elisabeth Ansen Zeder, Pierre-Yves Brandt, & Jacques Besson (Eds) *Clinique du sens*. Paris: EAC Editions des Archives Contemporaines (in press).

(together with Lars Danbolt, Anne Hege Grung & Anne Austad), 'Existential care in a modern society – Pastoral Care Consultations in Local Communities in Norway', in: *International Journal of Practical Theology* (accepted).

(together with Nelleke ten Napel-Roos, Brenda Mathijssen & Wim Smeets) 'Non-denominational spiritual caregivers and the development of their spirituality', in: *Health and Social Care Chaplaincy* (accepted).

(together with Anja Visser, Selma Haverkate & Jenny Kloosterhuis) 'Overzicht van het veld', <https://dataverse.nl/dataset.xhtml?persistentId=hdl:10411/2P1T3B>.

Vak- en populaire publicaties

- 'Leesvuur' *Vrijzinnig*, 13(2) (juni 2020), p. 14.

Lezingen

-‘Reinventing spiritual care in a secular context: The chaplain as entrepreneur’, lezing op het colloquium Clinic of meaning/La clinique du sens, Université de Lausanne, November 14-15 2019. (invited lecture)

-‘Harry Potter and the magic of imagination’, lezing in het kader van ‘Culturele Lezingen’ RU Nijmegen, 3 februari 2020.

<https://www.voxweb.nl/nieuws/drie-dingen-die-alleen-de-grootste-nerds-wisten-over-harry-potter>

-‘Eerstelijns geestelijke verzorging’, presentatie voor het theologisch dispuut Concordia, Leiden, 7 maart 2020.

-‘Harry Potter and the magic of imagination’, lezing voor studium generale TU Eindhoven, 13 mei 2020 (online).

-‘Digitaal pastoraat’, webinar voor de conventen van VVP en VN, 6 oktober 2020.

Congressen/studiedagen

-Annual meeting American Academy of Religion (AAR), November 23-26 2019, San Diego. (deelnemer)

-Symposium Between heaven and hell. Religious and spiritual experiences in the context of mental health care, RUG, Groningen, 30 januari 2020. (mede-organisator)

Relevante lidmaatschappen

-Lid van het bestuur van het KSGV.

-Lid van de redactieraad van International Series in Mental Health and Religion (Shaker Verlag, Aachen).

-Lid redactieraad Tijdschrift Geestelijke Verzorging (TGV) (sinds jan. 2018).

-Lid Vrijzinnig Universitair Netwerk (VUN).

-Lid van voorbereidingscommissie ‘De Vrijzinnige Lezing’.

-Lid Raad van Advies van het OVP (Opleidingsinstituut voor theologie, levensbeschouwing en geestelijke begeleiding in Vrijzinnig Perspectief).

-Lid van de Commissie van Bezwaar van Vrijzinnigen Nederland.

-Secretaris/penningmeester van Stichting Steunfonds Vrijzinnig Hervormd Godsdienstig Leven.

Advisering en diversen

-Lid van de visitatiecommissie opleidingen theologie en religiewetenschap (5 opleidingen), 2019-2020.

-Lid van BAC bijzonder hoogleraar 'Religieus humanisme en compassie' aan de VU, Amsterdam, december 2019/januari 2020.

-Lid van de NVAO commissie 'Toets Nieuwe Opleiding' van de Theologische Universiteit Apeldoorn, juni 2020.

-Artikel en video in VOX (Universiteitsblad RU Nijmegen) over Harry Potter lezing: <https://www.voxweb.nl/nieuws/drie-dingen-die-alleen-de-grootste-nerds-wisten-over-harry-potter>

Activiteiten direct relevant voor de Vereniging van Vrijzinnige Protestanten in Nederland

-De leerstoelhouder is de 'trait-d'union' tussen KSGV en VVP, en beoogt ondermeer vanuit de redactie van het KSGV publicaties te initiëren die relevant zijn voor vrijzinnige voorgangers.

-Lid van de Raad van Advies van het OVP (Opleidingsinstituut voor theologie, levensbeschouwing en geestelijke begeleiding in Vrijzinnig Perspectief).

-Lid voorbereidingsgroep 'De vrijzinnige lezing' (Rick Benjamins).

-Lid van het Vrijzinnig Universitair Netwerk.

-Artikelen in *Vrijzinnig*.

-'Digitaal pastoraat', webinar voor de conventen van VVP en VN, 6 oktober 2020.

T.H. Zock
Groningen, 22 oktober 2020